

NRO 14055 Kinnekulle - Götene kommun Område av riksintresse för naturvård

Områdenummer: NRO 14055 **Områdesnamn:** Kinnekulle **Kommun:** Götene **Kartblad:** 9D SV, 8D NV **Area:** 8309 ha **Naturgeografisk region:** 22b, Götalands centrala slättbygder, Falbygden **Kust/havsregion:** - **Regionsindelning av sjöar och vattendrag:** - **Agrara kulturlandskapsregioner:** - **Landskapsformer:** Platåbergsområde. **Riksvärde:** **Landskapstyp** **Naturtyp** **Vegetationstyp** **Arter** **Geologi** Odlingslandskap Naturbetesmark, alvar, ädellövskog, granskog, extremrikkärr Flora, fauna Geovetenskap platåberg

Värdeomdöme: Platåberg med kambrosiluravlagringarna väl synliga i olika klinter och med urbergspeneplanet exponerat längs Vänerstranden. De utspridda våtmarkerna på Kinnekulle är mångformiga och botaniskt värdefulla. Här finns bland annat värdefull sumpskog, kalkfuktängar och extremrikkärr. Ädellövskogar med lång kontinuitet och med mycket värdefull flora finns väl representerade bl a vid Råbäck på alunskiffern och i sandstensbranterna vid Hjälsäter och Västerplana. Det finns mindre granskogar på kalk t ex Sätaskogen med en enastående och unik svampflora. Representativt odlingslandskap med lång kontinuitet och stor förekomst av naturbetesmarker vid bl a Västerplana och Österplana med sällsynta naturtyper som alvar och betade kalkfuktängar. Mycket artrik och individrik hävdgynnad flora med mängder av sällsynta och hotade arter. **Huvudkriterier:** A, C, D, E **Stödkriterier:** Storlek, mångformighet, naturlighet, kontinuitet, representativitet, raritet, funktion **Förutsättningar för bevarande:** Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betning av naturbetesmarker och skötsel av landskapselement. Skogsbruk med fortsatt stor naturvårdshänsyn i skyddsvärda biotoper i skogen och i områden där förutsättning för dessa finns. Önskvärt är restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker och omföring av planterad granskog till lövskog. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, omföring av lövskog till barrskog, vägdragningar, täkt, schaktning, tippning eller andra markarbeten, samt olämpligt lokaliserad eller anpassad bebyggelse och anläggningar av olika slag. Andra verksamheter, som kan minska naturvärdena är bl.a. gödsling av naturbetesmark, kemiska bekämpningsmedel utanför åkermark, dikning eller annan markavvattning, friluftsliv i känsliga områden, borttagning av landskapselement som stenmurar m.m. samt vissa skogsbruksåtgärder som kalavverkning av lövskog och avverkning av gamla och grova lövträd. Även förändring av artrika vägkanter och vägslänter samt borttagning av bergarter, mineral och fossiler kan negativt påverka naturvärdena. 101 **Säkerställande och internationell status:** Förordnande om naturvårdsområde inom hela området 1982. Området ingår i Natura 2000 (art- och habitatdirektivet). Munkängarna, Österplana hed och vall, Västerplana storäng, Såten, Råbäcks sjöskog, Råbäcks ekhagar, Råbäck, Gamleriket, Gröne skog, Hellekis, Blomberg, Bestorp, Törnsäter, Munkängarna, Stora Salen, Skagen, Hönsäter sjöskog och Djurgården är naturreservat. Österplana hed och vall ingår i Biotopvern för Norden. Österplana hed är Biogenetiskt reservat. **Områdets huvuddrag:** Kinnekulle är Västergötlands mest kända platåberg och har genom sin mycket markanta profil och sitt läge vid Väneren sedan länge ansetts vara ett av de vackraste platåbergen. Den geologiska uppbyggnaden är intressant genom sin fullständiga lagerserie av kambrosiluriska bergarter. Lager av sandsten och kalksten bildar mot kanterna markanta stup eller klevlar. Kalkstenskleven är på många platser bearbetad av vattnet i det forna Yoldiahavet och uppvisar därför raukliknande bildningar. Söder om Högkullen finns tre mycket stora drumliner, som saknar motstycke i länet. Välexponerade skärningar i fossilrika sedimentbergarter i hela bergartsserien. Bl.a. finns konglomerat under sandstenen, fossila spår av maskar (underkambrium) och kalkklintar med ortoceratiter. Högkullen är nästan helt bevuxen med barrskog. övriga delar utgörs av ett mer omväxlande odlingslandskap, där åker, betesmarker och lövskogar har stor utbredning. På många platser finns rester av gammalt kulturlandskap med bl.a. betade enbusk- och hagmarker. Kinnekulles ofta kalkrika underlag har medfört att växligheten är mycket artrik, och man finner här flera arter, som

saknas eller är sällsynta i största delen av vårt land. Särskilt är den artrika lunden med ädla lövträd rikligt företrädd. På hållmarker av kalksten har utvecklats en för Sveriges fastland unik alvarvegetation. Även den lägre faunan uppvisar flera intressanta inslag. Representativt odlingslandskap i herrgårdsbygd och bondebygd. Naturbetesmarkerna utgörs av buskrik utmark, blandlövhage, öppen hagmark, öppen utmark och alvar. Vanliga vegetationstyper är örtrik torräng, hållmarksalvar, alvarvariant av örtrik torräng, artrik friskäng, rödvenäng, kalkfuktäng, artrik gräslågstarräng och högörtäng. Växtsamhällena är bitvis art- och individrika, med arter som hartmanstarr, honungsblomster, rosettjungfrulin, ormtunga, slätterblomma, låsbräken, ängsnycklar, fältkrassing och fältgentiana. Kinnekulle är präglad av människans nyttjande alltsedan förhistorisk tid, vilket framgår bl.a. av fornlämningar. På Kinnekulles nordvästra sida finns ett utpräglat herrgårdslandskap, delvis med anor från medeltiden. Till herrgårdarna hör ett rikt bestånd av torp. Bebyggelsen i övrigt är i allmänhet samlad i byar med delvis ålderdomlig karaktär. Byarnas höga ålder framgår av kyrkorna och kyrkoruinerna från tidig medeltid. Stenbrytning har gamla anor på Kinnekulle. Kalkstensbrott, stenhuggerier och fältugnar för kalkbränning finns kvar som lämningar efter denna långa tradition. Kinnekulle är i sin helhet ett mycket omtyckt och flitigt utnyttjat utflykts- och rekreationsområde. Som intressanta områden bör särskilt följande nämnas: Munkängarna, sumpskogar väster om Råbäck, Råbäcks hamn, Västerplana storäng, österplana hed och vall, Björnebergskärret samt Högkullen. Kinnekulle hyser små våtmarker som representerar hela spektrat av kärrvegetation från fattigkärr till extremrikkärr. Här finns flera soligena källmyrar och sumpskogar. 102 Vid Munkängarna finns ett av länets mest intressanta ädellövskogsområde med mycket rik flora, där svampfloran är enastående artrik och unik för landet. Det ligger på alunskiffern och den s.k. rödstenskleven. Avsatt som naturreservat. Väster om Råbäck finns mycket märkliga alsumpskogar med grova och höga alar, främst beroende på extrem näringsrikedom. Ramslök, mellanhäxört m.fl. växter förekommer rikligt. Klass-I-objekt i våtmarksinventeringen. Vid Råbäcks hamn förekommer ett av länets tydligaste exempel på urbergspeneplan och konglomerat och är därför värdefullt som demonstrationsobjekt för att visa de geovetenskapligt mycket intressanta bildningarna under Kinnekulles egentliga lagerserie. Vid Västerplana storäng utgörs området av ädellövskog i söder som mot norr övergår i blåbärsrik barrskog. Rikt fältskikt med flera ängs- och lundarter, bl.a. ramslök, skogssvingel, lundskafting och strävlost. Beläget på sandstenslagret. Österplana hed och vall är en mosaik av betesmarker av högsta bevarandevärde bestående av buskrika utmarker, öppna utmarker och alvar, lundar, och kärr. En för Sveriges fastland unik alvarvegetation har utvecklats här. Här finns vittringsjordar och s.k. mikropolygoner. Mycket artrik vegetation med örtrika torrängar, hållmarksalvar, kalkfuktängar och högörtängar dominerar. I området finns två klass I-objekt inom våtmarksinventeringen. I södra delen finns en mosaik av kalkhållmarkstallskog, äldre lövskog björk-, tall- och alsumpskog samt mindre kärr, ofta av sumpkärrstyp. I norra delen finns Kyrkkärret med omgivande fuktängar och s.k. vätar. Objektet innehåller särpräglade, extremt kalkinfluerade våtmarker som är växtekologiskt väldokumenterade och har stora botaniska värden. Klass I-objekt i våtmarksinventeringen. Området är beläget på kalkstenslagret. En stor del av området är avsatt som naturreservat. Björnebergskärret är beläget på kalkstenslagret och innehåller naturbetesmarker med högörtsfuktängar, extremrikkärr och orkidérika kalkfuktängar. På Högkullen finns en granskogsbevuxen diabaskappa följd av tre större drumliner i söder, varav den längsta är drygt 5 km lång och saknar motstycke i länet. Mellan två av dessa finns en två km lång våtmark med ett brett spektrum av olika kärrtyper samt vackra, representativa alsumpskogar. Klass I-objekt i våtmarksinventeringen. Sätaskogen är ett mosaikartat område på kalkstenslagret öster och nordost om Hjälmsäter med alvarmarker, kalkfuktängar, rikkärr och barrskog. Floran i kärren och fuktängarna är enastående artrik med bl a många orkidéer. Barrskogen på kalken har en unik och mycket artrik svampflora med många hotade arter. **Anmärkning:** 7 klass 1-obj, 6 klass 2-obj och 15 klass 3-obj i VMI samt 3 klass 1-obj, 8 klass 2-obj och 13 klass 3-obj i Ä&H ingår i området. Av dessa ingår 6

objekt i Nationella bevarandeplanen. Kinnekulle är en värdefull helhetsmiljö i Nationella bevarandeplanen. **Referenser:** Länsstyrelsen: Naturreservat på fastigheten Råbäck m.fl. och Hälleklis 4:1 i Medelplana socken och Götene kommun. Beslut den 28 januari 1972. Länsstyrelsen: Naturvårdsområde samt föreskrifter angående anmälan om skogsavverkning på Kinnekulle i Götene kommun. Beslut den 13 september 1982 med föreskrifter och skötselplan. Länsstyrelsen: Naturreservatet Österplana hed och vall i Österplana och Västerplana socknar. Götene kommun. Beslut den 17 februari 1986 med föreskrifter och skötselplan. Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Översiktlig naturvårdsinventering av Götene kommun. 1971. Stencil. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1988: Ängs- och hagmarker i Götene kommun. Meddelande 5/88. Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna. Bertilsson, A.1988: Ängs- och hagmarker i Götene kommun. Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Meddelande 5/88. 103 Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1992: Bevarandeprogram åt åtgärdsprogram för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Meddelande 8/92. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1997: Ängs- och hagmarker - Sammanställning. Länsstyrelsen .Mariestad. Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.